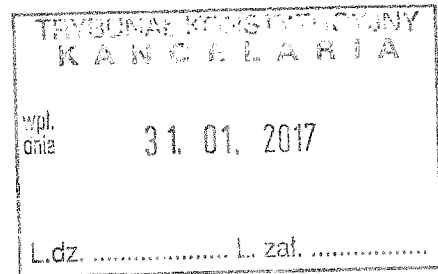

Warszawa, dnia 30 stycznia 2017 r.

PK VIII TK 112.2016

SK 18/16

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku ze skargą konstytucyjną E T. o stwierdzenie, że przepisy art. 13 § 3 i 4 dekretu z dnia 28 czerwca 1946 r. o odpowiedzialności karnej za odstępstwo od narodowości w czasie wojny 1939-1945 (Dz. U. Nr 41, poz. 237 ze zm.) w zakresie, w jakim uzależniają zwolnienie majątku spod zajęcia wyłącznie od spełnienia określonych w nich wymogów, naruszają zasadę równej dla wszystkich ochrony prawnej własności, innych praw majątkowych oraz prawa dziedziczenia i są niezgodne z art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP

- na podstawie art. 42 pkt 7 oraz art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r., poz. 2072) w związku z art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. z 2016 r., poz. 2074) –

przedstawiam następujące stanowisko:

na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r., poz. 2072) w związku z art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. z 2016 r., poz. 2074), postępowanie podlega umorzeniu, z uwagi na niedopuszczalność wydania orzeczenia.

Uzasadnienie

W skardze konstytucyjnej E T. zakwestionowała zgodność art. 13 § 3 i 4 dekretu z dnia 28 czerwca 1946 r. o odpowiedzialności karnej za odstępstwo od narodowości w czasie wojny 1939-1945 (Dz. U. Nr 41, poz. 237 ze zm.), zwanego dalej dekretem z 1946 r., w różnych zakresach oraz w związku z art. 8 § 1 i art. 14 tego dekretu, z kilkoma normami konstytucyjnymi.

Postanowieniem z dnia 29 lipca 2016 r. Trybunał Konstytucyjny nadał bieg skardze konstytucyjnej E T. jedynie w zakresie kontroli zgodności art. 13 § 3 i 4 dekretu z 1946 r. z art. 64 ust. 1 i 2 ustawy zasadniczej.

Skarga konstytucyjna sformułowana została na tle następującego stanu faktycznego i prawnego.

Postanowieniem z dnia października 1964 r., sygn. akt , Sąd Powiatowy w K Wydział IV Karny, po rozpoznaniu wniosku Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w K , orzekł „przepadek na rzecz Skarbu Państwa majątku nieruchomego położonego w K przy

ul. (...), ul. (...) i ul. (...), a zapisanego w księdze wieczystej (...) na nazwisko J. i M. S.”.

Z uzasadnienia tego postanowienia wynika, iż „na podstawie przeprowadzonych dowodów ustalono, że J. i M. S. podczas okupacji posiadali II grupę listy narodowej niemieckiej - a ich majątek od 1945 r. do chwili obecnej nie znajduje się w ich posiadaniu”.

Postanowienie to stanowiło podstawę wpisu Skarbu Państwa w księdze wieczystej prowadzonej dla nieruchomości, na podstawie którego to wpisu, w późniejszym okresie, dokonano wyodrębnienia lokali, stanowiących obecnie przedmiot odrębnej własności osób trzecich.

Małżonkowie S. to rodzice Skarżącej.

Przed II wojną światową byli Oni obywatelami polskimi, mieszkającymi w K

Małżonkowie S. byli właścicielami nieruchomości położonych w centrum K

W czasie II wojny światowej zgłosili przynależność do narodowości niemieckiej (postanowienie Sądu Rejonowego w K z dnia lutego 2015 r., sygn. akt).

Jak wynika z wyżej wymienionego postanowienia, po zajęciu K i pozbawieniu małżonków S. domu i żywności, małżonkowie ci, w dniu lutego 1945 r.,

Postanowieniem z dnia maja 1951 r., sygn. akt , Sąd Powiatowy w K stwierdził, że prawa do spadku po zmarłych J. S. i M. S. nabyły ich dzieci, każde z nich po części spadku, na podstawie dziedziczenia ustawowego.

Skarżąca nie była poinformowana o postępowaniu, zakończonym wydaniem przez Sąd Powiatowy w K wymienionego wyżej postanowienia z dnia października 1964 r., sygn. akt O jego

treści E T. dowiedziała się w lipcu 2011 r. i wówczas wniosła na nie zażalenie.

Sąd Okręgowy w K , postanowieniem z dnia maja 2012 r., uchylił postanowienie Sądu Powiatowego w K z dnia października 1964 r. i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w K

Postanowieniem z dnia czerwca 2013 r., sygn. , Sąd Rejonowy w K nie uwzględnił wniosku Miejskiej Rady Narodowej w K o orzeczenie przepadku majątku nieruchomości małżonków S. położonego w K przy ul. (...), ul (...) i ul. (...) i zwolnił ten majątek spod zajęcia. Następnie, Sąd Okręgowy w K , postanowieniem z dnia października 2013 r., sygn. akt , uchylił postanowienie sądu pierwszej instancji i sprawę przekazał temu sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Rejonowy w K Wydział III Karny, wymienionym wyżej postanowieniem z dnia lutego 2015 r., sygn. akt , umorzył, na podstawie art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k., postępowanie w przedmiocie orzeczenia wobec zmarłych małżonków S. przepadku mienia nieruchomości w postaci nieruchomości położonych w K przy ul. (...), ul (...) i ul. (...) tytułem środka zabezpieczającego za zgłoszenie przynależności narodowości niemieckiej w okresie między dniem 1 września 1939 r. a dniem 9 maja 1945 r., tj. o czyn z art. 1 § 1 dekretu, oraz – na podstawie art. 13 § 3 lit. a dekretu – odmówił zwolnienia tego majątku spod zajęcia i – na mocy art. 13 § 4 dekretu – stwierdził przejście własności owego majątku na rzecz Skarbu Państwa.

Postanowieniem z dnia czerwca 2015 r., sygn. akt , Sąd Okręgowy w K Wydział VI Karny Odwoławczy utrzymał w mocy postanowienie sądu pierwszej instancji.

Sąd odwoławczy podkreślił, iż niemożliwe było orzeczenie wobec małżonków S. przepadku majątku nieruchomego w trybie art. 8 dekretu z 1946 r. oraz na podstawie art. 2 dekretu jako swoistej kary dodatkowej.

Przepis art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 1950 r. o zniesieniu sankcji oraz ograniczeń w stosunku do obywateli, którzy zgłosili swą przynależność do narodowości niemieckiej, nakazywał bowiem umorzenie postępowania w przedmiocie ewentualnej odpowiedzialności karnej (w takim zakresie nastąpiło również przedawnienie).

Bezprzedmiotowe zatem było rozstrzygnięcie, czy małżonkowie S. dobrowolnie zgłosili przynależność do narodowości niemieckiej, skoro, w związku z umorzeniem postępowania, nie miało to znaczenia dla orzekania w sprawie Skarżącej.

Sąd Okręgowy w K wskazał ponadto, że przepis § 6 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 1950 r., wydany na podstawie wymienionej ustawy z dnia 20 lipca 1950 r., stwierdzał, że zwolnienie majątku spod zajęcia, dozoru lub zarządu mogło nastąpić wyłącznie pod warunkiem, że zajęty majątek znajdował się jeszcze w posiadaniu właściciela w dniu wejścia w życie tej ustawy.

Taka sytuacja nie miała jednak miejsca w realiach sprawy zawisłej przed Sądem.

W sprawie Skarżącej miał zatem zastosowanie art. 13 dekretu z 1946 r.

W rezultacie; skoro zajęty majątek rodziców Skarżącej nie znajdował się w posiadaniu właściciela ani jego spadkobierców, to – zgodnie z art. 13 § 3 dekretu z 1946 r. – brak było podstaw do jego zwolnienia spod zajęcia, a tym samym, stosownie do art. 13 § 4 dekretu z 1946 r., majątek ten, z mocy prawa, przeszedł na własność Skarbu Państwa, co w postanowieniu z dnia lutego 2015 r. jedynie deklaratoryjnie potwierdził Sąd Rejonowy w K

Niezależnie od tego Sąd Okręgowy w K _____ podkreślił, iż podziela stanowisko sądu pierwszej instancji, że ewentualny zwrot nieruchomości należących do małżonków S., poprzez jego zwolnienie spod zajęcia, byłby także sprzeczny ze względami państwowymi i społecznymi. Naruszyłoby to bowiem istniejące od lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku stosunki własnościowe, na podstawie których osoby trzecie nabyły, w dobrej wierze, prawo odrębnej własności lokali. Następstwa zwrotu mienia, do czego nie ma jednak podstaw, jako godzące w słusznie nabyte prawa osób trzecich byłyby społecznie nieakceptowalne.

Zdaniem Skarżącej, przepisy art. 13 § 3 i 4 dekretu z 1946 r. w zakresie, w jakim uzależniają zwolnienie majątku spod zajęcia wyłącznie od spełnienia określonych w tych przepisach wymogów, naruszają zasadę równej dla wszystkich ochrony prawnej własności, innych praw majątkowych oraz prawa dziedziczenia.

Naruszenie prawa dziedziczenia przez art. 13 § 3 i § 4 dekretu z 1946 r., zdaniem Skarżącej, wyraża się w tym, że przepisy te, pozwalając na orzeczenie przepadku mienia, uniemożliwiają spadkobranie, niwecząc tym samym ochronę prawa własności i prawa dziedziczenia. Skarżąca bowiem, na mocy postanowienia Sądu Powiatowego w K _____ z dnia _____ maja 1951 r., z chwilą otwarcia spadku, czyli w 1946 r. (*prawdopodobnie, jak wynika z postanowienia tego Sądu oraz dołączonych świadectw śmierci wydanych przez Diecezję _____, wskazany powinien być rok 1945*), na podstawie dziedziczenia ustawowego, nabyła _____ spadku po rodzicach, a tym samym, wraz z pozostałymi spadkobiercami, nabyła, podlegającą konstytucyjnej ochronie, własność kamienic, należących uprzednio do Jej rodziców. W rzeczywistości jednak, na podstawie zakwestionowanych przepisów, została Ona pozbawiona możliwości dziedziczenia własności tych nieruchomości.

W pierwszej kolejności rozważenia wymaga dopuszczalność kontroli art. 13 § 3 i 4 dekretu z 1946 r. w postępowaniu zainicjowanym skargą konstytucyjną E T.

Z uwagi na to, że dekret o odpowiedzialności karnej za odstępstwo od narodowości w czasie wojny 1939-1945 został wydany w latach czterdziestych ubiegłego wieku i dotychczas nie został formalnie uchylony, w pierwszej kolejności ustalenia wymaga, czy jest on obowiązującym aktem normatywnym, zwłaszcza w części obejmującej przepis zakwestionowany przez E T.

Zgodnie bowiem z art. 59 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, w przypadku gdy akt normatywny w kwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny, postępowanie przed Trybunałem podlega umorzeniu.

Podkreślić przy tym należy, iż, zgodnie z dotychczasowym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, przepisy przedkonstytucyjne, do których należy dekret z 1946 r., co do zasady, „nie są wykluczone z grupy tych, które mogą podlegać merytorycznej ocenie Trybunału Konstytucyjnego w kontekście ich zgodności z Konstytucją z 1997 r. Warunkiem, od którego zależy dopuszczalność takiej kontroli, jest jednak to, aby obowiązywanie przepisu przynajmniej częściowo nakładało się na czas, w którym zaczęła obowiązywać Konstytucja. Poza kognicją Trybunału Konstytucyjnego pozostaje orzekanie w sprawie konstytucyjności takich przepisów, które, wywołując skutek niejako jednorazowy, skonsumowały się przed dniem wejścia w życie Konstytucji z 1997 r.” [wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 kwietnia 2007 r. w sprawie o sygn. SK 49/05, OTK ZU(A) z 2007 r. Nr 4, poz. 39].

Z kolei, utrata mocy obowiązującej przez akt normatywny, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, ma miejsce wówczas, gdy nie może być on zastosowany w jakimkolwiek stanie faktycznym (*vide* – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 listopada 2001 r. w sprawie o sygn.

SK 5/01, OTK ZU z 2001 r. Nr 8, poz. 266). Stosowanie przepisu, jak wskazywał Trybunał Konstytucyjny w swym orzecznictwie, nie może być jednak utożsamiane z każdą sytuacją, „w której sąd lub inny organ stosujący prawo w wyroku lub innym rozstrzygnięciu dotyczącym indywidualnej sprawy powołuje się na uchylony przepis. Ustalenie w określonym postępowaniu skutków wcześniejszych zdarzeń prawnych (...) i odwołanie się w tym kontekście do przepisów regulujących daną problematykę w przeszłości (w okresie nastąpienia owych zdarzeń), nie oznacza, że przepisy te stanowią w momencie orzekania część obowiązującego porządku prawnego” [wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 kwietnia 2005 r. w sprawie o sygn. SK 8/04, OTK ZU(A) z 2005 r. Nr 4, poz. 44]. To, że skutki wywołane w następstwie wejścia w życie aktu normatywnego trwają nadal, nie oznacza, że akt taki zachował moc obowiązującą w rozumieniu art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym z 1997 r. (*vide* – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 kwietnia 2007 r. w sprawie o sygn. SK 49/05, *op. cit.*).

W niniejszej sprawie dla ustalenia, czy dekret z 1946 r. jest obowiązującym aktem normatywnym, oraz dla oceny, również w innych aspektach, dopuszczalności kontroli art. 13 § 3 i 4 dekretu z 1946 r. w trybie skargi konstytucyjnej E T. niezbędna jest analiza stanu prawnego, w wyniku którego powstał problem przedstawiony przez Skarżącą, dotyczący zajęcia mienia osób, które w czasie wojny odstąpiły od narodowości polskiej, oraz zwolnienia tego mienia spod zajęcia.

Przed dniem wejścia w życie zakwestionowanego przez Skarżącą dekretu z 1946 r. o odpowiedzialności karnej za odstępstwo od narodowości w czasie wojny 1939-1945 zajęcie majątku należącego do osób, które w czasie wojny odstąpiły od narodowości następowało na podstawie dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 4 listopada 1944 r. o środkach zabezpieczających w stosunku do zdrajców narodu (Dz. U. Nr 11, poz. 54),

zwanego dalej dekretem z 1944 r., oraz obowiązującego do dnia 7 maja 1945 r. dekretu z dnia 28 lutego 1945 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów (Dz. U. Nr 7, poz. 30), zwanego dalej dekretem z 1945 r., a następnie ustawy z dnia 6 maja 1945 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów (Dz. U. Nr 17, poz. 96 ze zm.), zwanej dalej ustawą z 1945 r.

Pierwszy z wymienionych aktów stanowił, że „[o]bywatel polski, który w okresie okupacji niemieckiej na terytorium tzw. *Generalgouvernement* i województwa białostockiego bądź zadeklarował swoją przynależność do narodowości niemieckiej (*deutsche Volkszugehörige*), lub swoje pochodzenie niemieckie (*deutschstämmige*), bądź faktycznie korzystał z praw i przywilejów z tytułu przynależności do narodowości niemieckiej lub pochodzenia niemieckiego, podlega, niezależnie od odpowiedzialności karnej, przytrzymaniu, umieszczeniu na czas nieoznaczony w miejscu odosobnienia (obozie) i poddaniu przymusowej pracy” (art. 1 dekretu z 1944 r.), zaś „[m]ajątek zdrajców Narodu, wymienionych w art. 1 niniejszego dekretu oraz żyjących z nimi członków rodziny ulega konfiskacie na rzecz Skarbu Państwa z zastrzeżeniem praw do tego majątku osób trzecich” (art. 3 tegoż dekretu). Orzeczenie o konfiskacie należało do właściwości specjalnego sądu karnego (art. 5 dekretu z 1944 r.).

Zabezpieczenie i zajęcie majątku osób, do których miał zastosowanie ten dekret, zgodnie z rozporządzeniem Kierowników Resortu Sprawiedliwości, Bezpieczeństwa Publicznego oraz Gospodarki Narodowej i Finansów z dnia 30 listopada 1944 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 4 listopada 1944 r. o środkach zabezpieczających w stosunku do zdrajców Narodu (Dz. U. Nr 14, poz. 75), następować miało wraz z ich zatrzymaniem (§ 1 ust. 3), a także w przypadku nieujęcia takiej osoby (§ 3). Protokół zajęcia sporządzany był przez urzędników skarbowych (§ 2 tego rozporządzenia).

Z kolei, dekret z 1945 r., a następnie ustawa z 1945 r. miały zastosowanie do obywateli polskich wpisanych „po dniu 31 sierpnia 1939 r. do grupy niemieckiej listy narodowej na obszarach Rzeczypospolitej Polskiej, wcielonych przemocą przez okupanta do Rzeszy Niemieckiej oraz na obszarze byłego Wolnego Miasta Gdańska” (art. 1 i art. 6 dekretu z 1945 r. oraz art. 1 i art. 9 ustawy z 1945 r.). Przepisy te zróżnicowały sytuację osób objętych dekretem, w zależności od grupy niemieckiej listy narodowej, do której były one wpisane.

I tak, osobom wpisanym „do trzeciej lub czwartej grupy niemieckiej listy narodowej (*Deutsche Volksliste*) lub do grupy tzw. „*Leistungs-Pole*” przyznano pełnię praw obywatelskich, „jeżeli wciągnięci zostali na tę listę wbrew swojej woli lub pod przymusem, a swoim zachowaniem się wykazali polską odrębność narodową” (art. 1 dekretu z 1945 r., podobnie art. 1 ustawy z 1945 r.).

Zgodnie z art. 2 ust. 1 tego dekretu i art. 2 ust. 1 tejże ustawy, osoby te powinny były złożyć deklarację wierności Narodowi i demokratycznemu Państwu Polskiemu.

W stosunku do osób wpisanych do drugiej grupy niemieckiej listy narodowej zarówno dekret z 1945 r., jak i ustawa z 1945 r. przewidywały postępowanie rehabilitacyjne.

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy z 1945 r. (poprzednio art. 6 ust. 1 dekretu z 1945 r.), „[o]bywatele Państwa Polskiego, wpisani po dniu 31 sierpnia 1939 r. na obszarach Rzeczypospolitej Polskiej wcielonych przemocą przez okupanta do Rzeszy Niemieckiej oraz na obszarze byłego Wolnego Miasta Gdańska do drugiej grupy niemieckiej listy narodowej (*Deutsche Volksliste*) lub zaliczeni do jednej z grup uprzywilejowanych przez okupanta, mogą wystąpić z wnioskiem o rehabilitację”.

W przypadku nieuwzględnienia wniosku o rehabilitację sąd orzekał m. in. o przepadku całego mienia (art. 13 dekretu z 1945 r. i art. 16 ustawy z 1945 r.). O przepadku całości lub części mienia sąd mógł również orzec w stosunku do osoby uznanej za zrehabilitowaną (art. 16 ust. 1 ustawy z 1945 r.) oraz do osoby,

która z własnej woli wpisana została do trzeciej lub czwartej grupy niemieckiej listy narodowej (art. 4 ustawy z 1945 r.).

Mienie, w stosunku do którego sąd nie orzekł o przepadku, zgodnie z art. 16 ust. 3 ustawy z 1945 r., z mocy prawa było zwolnione spod zajęcia, dozoru i zarządu.

Zgodnie zaś z art. 20 ustawy z 1945 r., osoby, które nie zgłosiły wniosku o rehabilitację, niezależnie od innych skutków, „traciły na zawsze całe mienie”.

Przepisy dekretu z 1945 r. (art. 18), a następnie ustawy z 1945 r. (art. 21) przewidywały też zajęcie, z mocy prawa, majątków niektórych osób.

Przepisy te miały tożsame brzmienie:

„(1) Na obszarach Rzeczypospolitej Polskiej wcielonych przemocą przez okupanta do Rzeszy Niemieckiej oraz na obszarze byłego Wolnego Miasta Gdańska podlegają opisowi i zajęciu znajdujące się tam majątki:

- a) obywateli Rzeszy Niemieckiej (*Reichsbürger-Reichsdeutsche*),
- b) osób narodowości niemieckiej bez względu na ich przynależność państwową, z wyjątkiem osób wpisanych do trzeciej i czwartej grupy niemieckiej listy narodowej,
- c) obywateli polskich wpisanych przez byłe władze okupacyjne niemieckie do pierwszej lub drugiej grupy niemieckiej listy narodowej (*Deutsche Volksliste*),
- d) obywateli polskich, którzy na terenach tak zwanej Generalnej Guberni lub województwa białostockiego, bądź zadeklarowali swoją przynależność do narodowości niemieckiej (*Deutsche Volkszugehörigkeit*) lub swoje pochodzenie niemieckie (*Deutschstämmig*), bądź faktycznie korzystali z praw i przywilejów z tytułu przynależności do narodowości niemieckiej lub pochodzenia niemieckiego,
- e) obywateli polskich wpisanych do trzeciej grupy niemieckiej listy narodowej, co do których byłe władze okupacyjne niemieckie rzekły

się odwołania ich niemieckiej przynależności państwowej (*Staatsangehörige auf Widerruf mit Verzicht auf den Widerruf*).

- (2) Z osobami wymienionymi w ust. (1) zrównane są osoby, które nie mogą przedstawić żadnego dowodu tożsamości, wydanego przez byłe władze okupacyjne niemieckie, lub zastępczego dowodu tożsamości (art. 27).
- (3). Zmiany we własności lub posiadaniu majątku dokonane po dniu 31 sierpnia 1939 r. nie stoją na przeszkodzie opisowi i zajęciu.”.

Zatem, stosownie do art. 18 ust. 3 dekretu z 1945 r. i art. 21 ust. 3 ustawy z 1945 r., bez znaczenia dla zajęcia z mocy prawa (z mocy dekretu z 1945 r. i ustawy z 1945 r.) poszczególnych składników majątku osób wymienionych w art. 18 ust. 1 dekretu z 1945 r. i art. 21 ust. 1 ustawy z 1945 r. były dokonane przed wejściem w życie tej ustawy zmiany dotyczące własności lub posiadania, co, jak się wydaje, oznacza, że zajęciu podlegał także majątek nabyty po dniu 31 sierpnia 1939 r. w drodze dziedziczenia.

Opisu i zajęcia majątków osób wymienionych w art. 21, zgodnie z art. 22 ustawy z 1945 r., dokonywały właściwe urzędy skarbowe, „stosownie do przepisów, wydanych w tym przedmiocie przez Ministra Skarbu w porozumieniu z właściwymi Ministrami”, do właściwości których to urzędów należał także dozór i zarząd takich majątków. Urząd skarbowy mógł też powierzyć wykonanie dozoru i zarządu innym organom władzy państwowej, instytucjom społecznym, osobom prywatnym, a także właścicielowi lub posiadaczowi zajętego majątku (art. 24 ustawy z 1945 r.).

Art. 23 ustawy z 1945 r. stanowił zaś, że „[z]abronione i nieważne z mocy samego prawa są wszelkie umowy w przedmiocie przeniesienia własności, obciążenia i rozporządzenia w inny sposób pod jakimkolwiek bądź tytułem majątkami, podlegającymi opisowi i zajęciu (art. 21)”.

Z dostępnego orzecznictwa Sądu Najwyższego z lat powojennych wynika, że przepisy ustawy z 1945 r. dotyczące zajęcia majątku interpretowane były w ten sposób, iż zajęcie spełniało rolę zabezpieczenia przepadku mienia (*vide* –

uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 1955 r., sygn. akt I CO 77/54, OSNCK z 1957 r. Nr 1, poz. 2). Na skutek zajęcia, z mocy prawa (art. 23), ograniczone zostało prawo własności majątku osób, o których mowa w art. 21 tej ustawy, poprzez wprowadzenie zakazu rozporządzania nim, nie zostało natomiast z mocy prawa ograniczone posiadanie majątku przez wskazane grupy właścicieli.

W uchwale Sądu Najwyższego Izby Cywilnej z dnia 30 listopada 1946 r., sygn. akt C 2/46, wskazano, iż „[s]twierdzenie w art. 21 ustawy z dnia 6 maja 1945 r. (Dz. U. R. P. Nr 17, poz. 96), że majątki podlegają opisowi i zajęciu, jest w związku z art. 23 tejże ustawy równoznaczne ze stwierdzeniem, iż z mocy samego prawa następuje utrata prawa rozporządzania majątkiem; natomiast utrata posiadania majątku nie następuje z mocy samego prawa. Opis i zajęcie, przewidziane w art. 22 ustawy z dnia 6 maja 1945 r. (Dz. U. R. P. Nr 17, poz. 96) należy uznać tylko za czynności wykonawcze, których niedokonanie nie zmienia powyższej sytuacji prawnej majątku” (OSN(C) 1947/1/1).

Podobne stanowisko wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 stycznia 1958 r., sygn. akt IV KRn 732/57, stwierdzając, iż na mocy art. 21 i 23 ustawy z 1945 r. z mocy prawa następowała utrata prawa rozporządzenia majątkiem, lecz nie następowała przez to jeszcze utrata posiadania. Utrata posiadania nie następowała nawet wówczas, gdy właściwa władza po dokonaniu opisu i zajęciu powierzyła odstępcy dozór nad jego mieniem. W takim przypadku odstępcy, nie przestając być właścicielem, miał także majątek w faktycznym władaniu i nie zmieniał z reguły swej woli posiadania (*animus possidendi*). Za posiadanie w rozumieniu art. 13 dekretu z dnia 28 czerwca 1946 r. i § 6 Rozporządzenia R. M. z dnia 26 lipca 1950 r. uważać przeto należy - jak to już orzekł Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 12 kwietnia 1956 r. (I KO 201/55) - każde faktyczne wydanie odstępcy jego zajętego przez właściwą władzę majątku. Jeżeli natomiast Urząd Likwidacyjny dokonał opisu i zajęcia oraz wziął zajęty majątek we własny zarząd i dozór, a zatem i w posiadanie, albo powierzył

zarząd i dozór innemu organowi władzy, instytucji publicznej lub osobie prywatnej, to w tym przypadku właściciele i posiadacze oczywiście utracili posiadanie” (OSNPG z 1958 r. Nr 7, poz. 18).

Po nowelizacji, dokonanej ustawą z dnia 30 października 1945 r. o zmianie ustawy z dnia 6 maja 1945 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów (Dz. U. Nr 55, poz. 307), ustawa z 1945 r. zawierała odrębne rozwiązania dotyczące przejęcia majątków ziemskich. Z uwagi na to, że sprawa, na tle której wniesiona została skarga konstytucyjna, nie jest związana z problemem nieruchomości przeznaczonych na cele reformy rolnej, to omówienie rozwiązań ustawy z 1945 r. dotyczących tej kategorii nieruchomości zostało pominięte.

W dniu 11 września 1946 r. wszedł w życie dekret z 1946 r. o odpowiedzialności karnej za odstępstwo od narodowości w czasie wojny 1939-1945.

Początkowo ten akt prawny miał zastosowanie do czynów popełnionych na obszarze województwa Śląsko-Dąbrowskiego (art. 22 § 1 dekretu z 1946 r.) i w takim też zakresie terytorialnym wyłączył stosowanie dekretu z 1944 r. i ustawy z 1945 r. (art. 22 § 3 dekretu z 1946 r.). Następnie jego przepisy obowiązywały na terenie całego kraju, na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 września 1946 r. o rozciągnięciu przepisów dekretu z dnia 28 czerwca 1946 r. o odpowiedzialności karnej za odstępstwo od narodowości w czasie wojny 1939-1945 do czynów popełnionych poza obszarem województwa Śląsko-Dąbrowskiego. Dekretem z dnia 17 października 1946 r. o zniesieniu specjalnych sądów karnych (Dz. U. Nr 59, poz. 324) uchylony zaś został dekret o środkach zabezpieczających w stosunku do zdrajców Narodu oraz ustawa z 1945 r. (art. 8).

Dekret z 1946 r. wprowadził odpowiedzialność karną każdego, „[k]to, będąc obywatelem, w czasie pomiędzy 1 września 1939 r. a 9 maja 1945 r.

zgłosił swoją przynależność do narodowości niemieckiej lub uprzywilejowanej przez okupanta”. Czyn ten był zagrożony karą do 10 lat pozbawienia wolności (art. 1 § 1).

Za zgłoszenie przynależności do narodowości niemieckiej uważane było również zgłoszenie pochodzenia niemieckiego (art. 1 § 2).

Zgłoszeniem przynależności do narodowości niemieckiej, w rozumieniu art. 1 § 1 dekretu z 1946 r., był „każdy ujawniony wobec okupanta akt woli sprawcy, wyrażający w jakiejkolwiek formie chęć włączenia się do narodowości niemieckiej. Przyjęcie wykazu II-ej grupy niemieckiej jest jedynie inną formą zgłoszenia przynależności do narodowości niemieckiej i dlatego wyczerpuje istotę przestępstwa z art. 1 § 1 powołanego dekretu” (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 1948 r., figurujący w systemie informatycznym Lex pod nr 1674323, bez podania sygnatury akt).

Obok kary pozbawienia wolności sąd mógł orzec: karę grzywny oraz kary dodatkowe – utratę praw publicznych, praw honorowych oraz przepadek całości lub części majątku i zarządzić ogłoszenie wyroku skazującego w pismach na koszt skazanego (§ 2 ust. 1 dekretu z 1946 r.).

W pierwotnej wersji dekret z 1946 r. stanowił ponadto, że „[p]rzepadły majątek przechodzi na własność Skarbu Państwa z zastrzeżeniem praw osób trzecich, nie przenoszących wartości przepadłego majątku; nie uwzględnia się jednak praw, wynikających ze spadkobrania ustawowego i z testamentu lub z dokonanej po popełnieniu przestępstwa darowizny. Przepadek nie dotyczy przedmiotów, wyłączonych z mocy prawa spod egzekucji” (art. 2 § 2).

Z mocy prawa nieważne były „czynności prawne, zdziałane w celu uchronienia majątku od przepadku” (art. 2 § 3 dekretu z 1946 r.).

Nieujęcie sprawcy, stosownie do art. 7 § 1 dekretu z 1946 r., nie stanowiło przeszkody do wszczęcia i dalszego prowadzenia postępowania.

Dekret z 1946 r., w art. 8 § 1, dopuścił także możliwość prowadzenia postępowania karnego „dotyczącego odpowiedzialności za odstępstwo od

narodowości wobec sprawcy, który zmarł, z upoważnieniem sądu do dowodzenia, czy dopuścił się przestępstwa odstępowania od narodowości (art. 1) oraz do orzekania o przepadku całości lub części jego majątku tytułem środka zabezpieczającego” (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2002 r., sygn. IV KK 120/02, system informatyczny Lex nr 55539).

Przepisy te, jak wynika z uzasadnienia sądu pierwszej instancji, nie miały zastosowania w sprawie przedstawionej przez Skarżącą: art. 2 dekretu z 1946 r. - z uwagi na śmierć rodziców E T., art. 8 dekretu z 1946 r. – ze względu na upływ terminu przedawnienia.

W art. 9 dekret z 1946 r. rozstrzygnął, że w sprawach wszczętych przed dniem jego wejścia w życie na podstawie dekretu z 1944 r. lub ustawy z 1945 r. stosuje się przepisy art. 10 – 19 tego aktu.

Art. 10 dekretu z 1946 r. wyłączył wszczynanie postępowań „o popełnienie czynu z art. 1 dekretu przeciwko osobom, co do których zapadło postanowienie specjalnego sądu karnego, uchylające zarządzenie prokuratora o przymusowym odosobnieniu (dekret 1944), lub prawomocne postanowienie sądu grodzkiego, orzekające rehabilitację w pełnym lub ograniczonym rozmiarze (ustawa 1945)”.

Na mocy art. 13 § 1 dekretu z 1946 r., dotychczas toczące się postępowania podlegały umorzeniu.

Kwestii majątku osób, które w czasie wojny odstąpiły od narodowości, dotyczą przepisy art. 12-14 dekretu z 1946 r.

I tak, art. 12 § 1 dekretu z 1946 r. rozstrzygnął, że wszystkie prawomocne orzeczenia dotyczące przepadku majątku zachowały moc.

Zgodnie bowiem z tym przepisem, „prawomocne postanowienia lub zarządzenia, orzekające umieszczenie w miejscu odosobnienia, poddanie przymusowej pracy, utratę praw, grzywnę i przepadek mienia, zachowują moc w części, orzekającej grzywnę i przepadek mienia; w pozostałej części tracą moc prawną”.

Z kolei, w art. 13 § 3 - § 5 dekretu uregulowana została sytuacja prawna właścicieli zajętych majątków, które nie uległy przypadkowi.

W myśl tych przepisów:

„§ 3. Zwolnienie majątku spod zajęcia, dozoru i zarządu może nastąpić dopiero po wydaniu bądź wyroku nie zawierającego orzeczenia o przypadku majątku (art. 2), bądź postanowienia o zaniechaniu ścigania (art. 17), pod warunkiem:

- a) że majątek znajduje się jeszcze w posiadaniu właściciela, albo
- b) że zgłoszenie przynależności do narodowości niemieckiej lub uprzywilejowanej przez okupanta nastąpiło w okolicznościach przewidzianych w art. 3, a szczególne względy państwowe lub społeczne nie stoją na przeszkodzie zwrotowi majątku.

§ 4. Majątek, nie zwolniony przez sąd na mocy § 3, przechodzi na własność Skarbu Państwa.

§ 5. O zwolnieniu bądź przypadku majątku sąd (art. 6) orzeka na posiedzeniu niejawnym z udziałem prokuratora. O terminie posiedzenia niejawnego sąd zawiadamia władzę, pod której zarządem znajduje się zajęty majątek lub która dokonała zajęcia, oraz osobę zainteresowaną; stronom lub ich przedstawicielom służy prawo zgłaszania wniosków i składania wyjaśnień ustnie lub na piśmie”.

Art. 14 dekretu z 1946 r. zobowiązał zaś Radę Ministrów do wydania rozporządzenia określającego „warunki i tryb postępowania, dotyczące przyznania uprawnionemu innemu majątku spośród mienia, które z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego przeszło w trybie konfiskaty na rzecz Skarbu Państwa, jeżeli sąd odmówił zwrotu majątku ze szczególnych względów państwowych lub społecznych”.

Z dniem 22 lipca 1950 r. weszła w życie ustawa z dnia 20 lipca 1950 r. o zniesieniu sankcji oraz ograniczeń w stosunku do obywateli, którzy zgłosili swą

przynależność do narodowości niemieckiej (Dz. U. Nr 29, poz. 270), zwana dalej ustawą z 1950 r., na mocy której nie mogły być wszczynane postępowania przeciwko obywatelom polskim, którzy w czasie wojny pomiędzy dniem 1 września 1939 r. a dniem 9 maja 1945 r. zgłosili przynależność do narodowości niemieckiej lub uprzywilejowanej przez okupanta, bądź też zgłosili pochodzenie niemieckie. Umożliwieniu podlegały wszczęte postępowania, zaś niewykonane w całości lub w części kary orzeczone za odstępstwo od narodowości polskiej oraz orzeczona utrata praw publicznych i obywatelskich praw honorowych zostały darowane (art. 1).

Następnie, ustawą z dnia 27 kwietnia 1956 r o amnestii (Dz. U. Nr 11, poz. 57), wprowadzony został przepis art. 8 ust. 1 pkt 2 stanowiący, że nie wszczyna się postępowania, a postępowanie wszczęte umarza się w sprawach o przestępstwa określone w dekreście z 1946 r., które na podstawie art. 2 ustawy z 1950 r. „były wyłączone spod amnestii przewidzianej tą ustawą”, tj. w stosunku do osób, „które popełniły przestępstwo z dekretu z dnia 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy, winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego (...)”.

Tak więc, choć dekret z 1946 r., w części dotyczącej odpowiedzialności karnej, nie został formalnie uchylony, to w tym zakresie jego przepisy nie mogły być już stosowane, i w takim zakresie dekret ten, w istocie, utracił moc obowiązującą. Ponadto, jak słusznie wskazały sądy orzekające w sprawie Skarżącej, z uwagi na upływ terminu przedawnienia nie może być już stosowany art. 8 tego dekretu, dotyczący orzekania o przepadku majątku jako o środka zabezpieczającym, co w rezultacie oznacza, że ten przepis także utracił moc obowiązującą.

Ustawa z 1950 r., w art. 3, zawierała również podstawę prawną do wydania przez Radę Ministrów rozporządzenia z dnia 26 lipca 1950 r. w sprawie wykonania ustawy o zniesieniu sankcji oraz ograniczeń w stosunku do

obywateli, którzy zgłosili swą przynależność do narodowości niemieckiej (Dz. U. Nr 32, poz. 294), zwanego dalej rozporządzeniem z 1950 r.

Na mocy § 6 ust. 1 rozporządzenia z 1950 r. utrzymane zostały w mocy, zapadłe przed dniem wejścia w życie ustawy z 1950 r., orzeczenia o przepadku mienia.

Paragraf 6 ust. 2 rozporządzenia z 1950 r. zmienił natomiast regulację art. 13 § 3 dekretu z 1946 r., w ten sposób, że zwolnienie majątku spod zajęcia, dozoru i zarządu, w przypadku jeśli nie orzeczono wcześniej przepadku tego majątku, mogło nastąpić wówczas, gdy znajdował się on jeszcze w posiadaniu właściciela w dniu wejścia w życie ustawy z 1950 r., tj. w dniu 22 lipca 1950 r.

Jak wynika z orzecznictwa Sądu Najwyższego, „[p]aragraf 6 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 1950 r. (Dz. U. Nr 32, poz. 294) nie uchylił art. 13 § 1-5 dekretu z dnia 28 czerwca 1946 r., lecz jedynie zmienił go w części dotyczącej § 3 lit. a), albowiem utrzymał nadal w mocy wyrażony w art. 13 § 3 lit. a) dekretu warunek posiadania jeszcze przez b. odstępcę zajętego majątku, wprowadzając jedynie do tego warunku termin 22 lipca 1950 r. Właśnie ze względu na wprowadzenie tego nowego terminu należy przepis § 6 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów uważać za nowelę do art. 13 § 3 lit. a) dekretu z dnia 28 czerwca 1946 r.” (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 3 września 1965 r., sygn. akt VI KZP 37/65, OSNKW z 1965 r. Nr 11, poz. 135).

Nadmienić w tym miejscu należy, iż Sąd Okręgowy w K , rozpoznając sprawę Skarżącej, wskazał na omówioną zmianę art. 13 § 3 lit. a) dekretu z 1946 r., niemniej jednak z treści wyroku wynika, że przepis ten stanowił podstawę rozstrzygnięcia w brzmieniu nieuwzględniającym dodatkowego wymagania – posiadania majątku w konkretnej dacie, tj. w dniu 22 lipca 1950 r. – wprowadzonego do tego przepisu rozrządzeniem z 1950 r.

Przepisy art. 13 § 3 i 4 dekretu z 1946 r. niewątpliwie stanowiły podstawę rozstrzygnięcia w sprawie Skarżącej.

Z analizy przedstawionego stanu prawnego wynika też, iż art. 13 § 3 dekretu z 1946 r. nadal może stanowić podstawę prawną dla merytorycznego rozstrzygnięcia o statusie prawnorzeczowym majątku, zajętego w latach czterdziestych ubiegłego wieku, tj. przywrócenia właścicielowi lub jego spadkobiercom prawa rozporządzania zajęтым majątkiem, jeżeli znajduje się on w ich posiadaniu, lub do odmowy zwolnienia majątku spod zajęcia, która skutkuje stwierdzeniem przez sąd, że majątek przeszedł na rzecz Skarbu Państwa.

Uznać zatem należy, że przepisy zakwestionowane przez E T. nie utraciły mocy obowiązującej, w rozumieniu nadanym temu pojęciu w dotychczasowym orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego.

Art. 13 § 3 i 4 dekretu z 1946 r. mógłby zatem podlegać ocenie w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym.

Dopuszczalność merytorycznej kontroli zakwestionowanych przepisów w postępowaniu zainicjowanym skargą konstytucyjną E T. nasuwa jednak wątpliwości.

Art. 13 § 3 i 4 dekretu z 1946 r. E T., w aspekcie art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, poddała konstytucyjnej kontroli w zakresie, w jakim przepisy te uzależniają zwolnienie majątku spod zajęcia wyłącznie od spełnienia określonych w nich wymagań (lit. g *petitum* skargi konstytucyjnej).

E T. nie kwestionuje więc merytorycznej treści tych przepisów, tj. określonych w art. 13 § 3 dekretu z 1946 r. przesłanek zwolnienia przez sąd majątku spod zajęcia oraz skutku odmowy przez sąd takiego zwolnienia - przejścia własności majątku, z mocy prawa, na rzecz Skarbu Państwa (art. 13 § 4 tego aktu), lecz domaga się odpowiedzi Trybunału Konstytucyjnego na pytanie, czy przepisy te stanowią regulację kompletną.

W istocie, zatem, Skarżąca kwestionuje „brak” pewnej regulacji.

E T., w *petitum* skargi konstytucyjnej, nie sprecyzowała, o jakie rozwiązania prawne, w Jej ocenie, powinny zostać uzupełnione zakwestionowane przepisy.

Z treści uzasadnienia skargi wynika jednak, iż chodzi o taką regulację, która umożliwiłaby spadkobiercy skuteczne domaganie się zwolnienia przez sąd spod zajęcia majątku, odziedziczonego przed dniem 9 maja 1945 r. po osobie, która odstąpiła od narodowości i w stosunku do której nie został orzeczony przepadek mienia na podstawie art. 8 dekretu z 1946 r., zajętego po dniu otwarcia spadku na podstawie przepisów obowiązujących po tym dniu, który to majątek, prawdopodobnie już w dniu otwarcia spadku, nie znajdował się i nadal nie znajduje się w posiadaniu spadkobiercy.

Zarzut taki, w istocie, dotyczy art. 13 § 3 dekretu z 1946 r.

Nie może być on bowiem adresowany do art. 13 § 4 dekretu z 1946 r., gdyż przepis ten nie precyzuje przesłanek zwolnienia majątku spod zajęcia, lecz określa wyłącznie skutek niewydania przez sąd, na podstawie art. 13 § 3 tego aktu, orzeczenia o zwolnieniu majątku spod zajęcia – przejście własności owego majątku, z mocy prawa, na rzecz Skarbu Państwa.

W tym zakresie zarzut niepełnej regulacji został skierowany przez Skarżącą do niewłaściwego przepisu.

Z tego też względu, postępowanie w zakresie kontroli art. 13 § 4 dekretu z 1946 r., na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w związku z art. 9 ust. 1 ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego, podlega umorzeniu, z uwagi na niedopuszczalność wydania orzeczenia.

Na tym etapie rozważenia wymaga, czy zarzut niepełnej regulacji, sformułowany w *petitum* skargi konstytucyjnej pod adresem art. 13 § 3 dekretu z 1946 r., dotyczy tzw. pominięcia ustawodawczego (zaniechania względnego) i, w rezultacie, może zostać rozpoznany przez Trybunał Konstytucyjny w ramach jego jurysdykcji.

Na wstępie należy zauważyć, iż zarzut pominięcia ustawodawczego powinien być skierowany do przepisu dotyczącego materii pozostającej w związku z unormowaniem, którego brak jest kwestionowany, przy jednoczesnym spełnieniu warunku związku między jego treścią a stanem faktycznym rozpoznawanej sprawy.

Skuteczne podniesienie zarzutu pominięcia prawodawczego, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, «zależy od tego, czy podmiot inicjujący postępowanie przed Trybunałem wykaże, że w określonej sytuacji rzeczywiście istnieje „jakościowa tożsamość” albo przynajmniej „daleko idące podobieństwo” treści normatywnej ujętej w zakwestionowanym przepisie oraz materii, która została pozostawiona poza jego zakresem, a która - zdaniem inicjatora postępowania - powinna była w tym przepisie się znaleźć. Dopiero bowiem wykazanie, że istnieje tego typu związek między zakwestionowanym przepisem a materią „pominiętą” przez ustawodawcę, pozwala rozróżnić sytuację „regulacji fragmentarycznej (niepełnej)” od sytuacji „zaniechania ustawodawczego”, do którego kontroli Trybunał Konstytucyjny nie jest powołany (zob. postanowienie TK z 11 grudnia 2002 r., sygn. SK 17/02, OTK ZU nr 7/A/2002, poz. 98; pogląd podtrzymany w późniejszym orzecznictwie - zob. np. wyrok TK z 22 lipca 2008 r., sygn. K 24/07, OTK ZU nr 6/A/2008, poz. 110)» [postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2015 r. w sprawie o sygn. P 64/14, OTK ZU(A) z 2015 r. Nr 10, poz. 175].

W niniejszej sprawie opisana relacja nie zachodzi.

Przedmiotem uregulowania art. 13 § 3 dekretu jest przywrócenie właścicielowi (spadkobiercy) prawa rozporządzania majątkiem, zajęтым przed dniem wejścia w życie tego przepisu, bez względu na tryb zajęcia.

Przepis ten bowiem, jak podkreślił Sąd Najwyższy w powołanej wyżej uchwale z dnia 24 czerwca 1955 r., «nie wprowadza rozróżnienia uprawnień w zależności od kategorii przyjętej „volkslisty” oraz od tego, czy zajęcie nastąpiło z mocy ustawy czy też w wyniku decyzji władz finansowych (likwidacyjnych). Dodać tu trzeba, że zajęcie majątku niektórych kategorii „volksdeutschów” z mocy samej ustawy ma to znaczenie, że czynności wykonawcze zajęcia majątku nie były koniecznym wymogiem zabezpieczenia grożącego przepadku. Wobec tego, że ustawa z dnia 6 maja 1945 r. nie przewidywała środków prawnych przeciw decyzjom i czynnościom władz, wymienionych w rozdziale III tej ustawy, art. 13 dekretu, rozwiązujący sytuacje prawnomajątkowe powstałe pod rządem uchylonej ustawy, określił wszelkie przesłanki materialne i formalne niezbędne do orzeczenia o zwolnieniu majątku odstępcy spod zajęcia. Wniosek taki potwierdza również brzmienie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 1950 r. w sprawie wykonania ustawy o zniesieniu sankcji oraz ograniczeń w stosunku do obywateli, którzy zgłosili swą przynależność do narodowości niemieckiej (Dz. U. Nr 32, poz. 294), a zwłaszcza § 6 pkt 2 rozporządzenia, wprowadzający jedyny tylko warunek zwolnienia w postaci posiadania przez odstępcę mienia, które ma być zwolnione» (*op. cit.*).

Art. 13 § 3 dekretu z 1946 r. określa przesłanki zwolnienia przez sąd majątku spod zajęcia, dozoru i zarządu, wyznaczając w ten sposób krąg osób (właścicieli i ich spadkobierców), których majątki podlegają zwolnieniu przez sąd spod zajęcia, dokonanego w latach czterdziestych ubiegłego wieku na podstawie ówczesnych przepisów dotyczących osób, które w okresie od 1 września 1939 r. do 9 maja 1945 r. odstąpiły od narodowości.

Podkreślić przy tym ponownie należy, iż na gruncie art. 13 § 3 dekretu z 1946 r. pierwszym warunkiem jest, aby majątek posiadał „status” majątku zajętego, przy czym, bez znaczenia jest to, w jakim trybie majątek ten został zajęty, tj. czy z mocy prawa (z mocy omówionych wyżej przepisów dekretu z 1945 r. lub ustawy z 1945 r.), czy na podstawie czynności faktycznych dokonanych przez ówczesne urzędy skarbowe, i czy podlegał on przypadkowi, czy też nie.

W postępowaniu o zwolnienie majątku spod zajęcia sąd nie ustala bowiem okoliczności zajęcia mienia, dokonanego kilkadziesiąt lat temu, i jego prawidłowości, lecz wyłącznie to, czy aktualnie są spełnione, podmiotowe i przedmiotowe, warunki do takiego zwolnienia, określone w art. 13 § 3 dekretu z 1946 r.

I tak, zwolnienie to może dotyczyć wyłącznie majątku tych osób, w stosunku do których został wydany wyrok, w którym nie orzeczono o przypadku majątku, lub wydane zostało postanowienie, „że czyn nie podlega ściganiu” (art. 17 dekretu z 1946 r.). Przepis § 13 ust. 3 zdanie wstępne dekretu z 1946 r. wprost bowiem wskazuje, że „zwolnienie majątku (...) może nastąpić dopiero po wydaniu bądź wyroku (...), bądź postanowienia (...)”.

Osoby, których majątek został zajęty (także te, którym zajęto majątek odziedziczony przed dniem wejścia w życie dekretu z 1945 r. i ustawy z 1945 r. z przyczyn dotyczących spadkodawcy) i nie zapadło orzeczenie o jego przypadku, z uwagi na to, że nie było przeciwko nim (przeciwko spadkodawcy) prowadzone postępowanie o odstąpienie od narodowości, na gruncie art. 13 § 3 zdanie wstępne dekretu z 1946 r. znajdują się w podobnej sytuacji, jak osoby, w stosunku do których, w wyroku, nie orzeczono o przypadku majątku, i osoby, w stosunku do których wydane zostało postanowienie o zaniechaniu ścigania – na skutek zajęcia utraciły one prawo rozporządzania swoim majątkiem (cecha podobna).

Wskazana sytuacja faktyczna, na gruncie pozostałej treści normatywnej art. 13 § 3 dekretu z 1946 r., określającej warunki omawianego zwolnienia, jest jednak cechą zbyt ogólną, aby można było uznać, że art. 13 § 3 dekretu z 1946 r. jest regulacją niepełną, w zakresie zakwestionowanym przez E T.

Zgodnie z art. 13 § 3 lit. a dekretu z 1946 r., zwolnienie majątku spod zajęcia dotyczyć może bowiem tylko tych właścicieli (ich spadkobierców), którzy posiadają zajęty majątek (cecha istotna).

Niewątpliwie, nie można mówić o podobieństwie sytuacji faktycznej właściciela, który jest w posiadaniu zajętego majątku, a tym samym posiada wobec niego, z wyjątkiem prawa rozporządzania, wszelkie uprawnienia przysługujące właścicielowi (art. 336 i nast. Kodeksu cywilnego), oraz właściciela, który z uprawnień takich nie korzysta, gdyż majątek, jak w sprawie Skarżącej, od kilkudziesięciu lat znajduje się w posiadaniu (we władaniu) osób trzecich, do którego ponadto osoby te, wiele lat temu, uzyskały prawa majątkowe (w niniejszej sprawie – prawo odrębnej własności lokalu).

Zatem, nie zachodzi niezbędny związek między rozwiązaniem przyjętym w art. 13 § 3 lit. a dekretu z 1946 r. a sytuacją prawną osób, opisaną przez Skarżącą jako pominięta.

Z kolei, art. 13 § 3 lit. b dekretu z 1946 r. przewiduje możliwość zwolnienia spod zajęcia majątku, który nie znajduje się w posiadaniu właściciela (spadkobiercy).

Zgodnie z tym przepisem, zwolniony spod zajęcia może jednak zostać majątek tylko tych osób, które przynależność do narodowości niemieckiej lub uprzywilejowanej przez okupanta zgłosiły „ w okolicznościach przewidzianych w art. 3”, tj., gdy działały w interesie Państwa Polskiego albo z nakazu lub na rzecz polskiej organizacji wolnościowej, i tylko wówczas, gdy szczególne względy państwowe lub społeczne nie stoją na przeszkodzie jego zwrotowi.

Dla zwolnienia majątku spod zajęcia na podstawie art. 13 § 3 lit. b dekretu z 1946 r. podstawową przesłankę stanowi więc przyczyna, dla której jego właściciel zgłosił w czasie wojny przynależność do narodowości niemieckiej - działanie w interesie Państwa Polskiego albo z nakazu lub na rzecz polskiej organizacji wolnościowej.

Oczywistym jest, że osoby (spadkodawcy), które przynależność do narodowości niemieckiej w okresie wojny zgłosiły z innych przyczyn niż wymienione w art. 3 dekretu z 1946 r., nie charakteryzują się cechą, która stanowi zasadniczą cechę istotną na gruncie art. 13 § 3 lit. b dekretu z 1946 r.

Zatem, w odniesieniu do art. 13 § 3 lit. b dekretu z 1946 r. również nie zachodzi podobieństwo między regulacją tego przepisu a sytuacją opisaną przez Skarżącą.

Niezależnie od tego podkreślić należy, iż osoby, o których mowa w art. 13 § 3 lit. b dekretu z 1946 r., mogą odzyskać zajęty majątek tylko wówczas, gdy szczególne względy państwowe lub społeczne nie stoją na przeszkodzie jego zwrotowi.

Tak więc również dla zwolnienia spod zajęcia na podstawie art. 13 § 3 lit. b dekretu z 1946 r. zasadnicze znaczenie ma aktualny faktyczny (z uwagi na upływ czasu – także prawny) status takiego majątku (cecha relewantna).

W rezultacie, stwierdzić należy, iż zarzuty skierowane pod adresem art. 13 § 3 dekretu z 1946 r., tj. w zakresie, w jakim przepis ten uzależnia zwolnienie majątku spod zajęcia wyłącznie od spełnienia określonych w nim wymagań, innymi słowy, „braku” regulacji, umożliwiającej zwrot majątku, niebędącego od ponad siedemdziesięciu lat w posiadaniu spadkobiercy, i do którego ustanowione zostały prawa majątkowe na rzecz osób trzecich, nie pozostają w związku z materią regulowaną w tym przepisie i że Skarżąca domaga się uzupełnienia art. 13 § 3 dekretu z 1946 r. o regulację zdecydowanie odmienną

od przedmiotu jego normowania, co uzasadnia wniosek, iż skarga konstytucyjna E T. nie dotyczy pominięcia ustawodawczego.

W tej sytuacji uznać należy, iż postępowanie w niniejszej sprawie, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w związku z art. 9 ust. 1 ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego, podlega umorzeniu, z uwagi na niedopuszczalność orzekania.

Z powyższych względów przedstawiam stanowisko jak na wstępie.

z upoważnienia
Prokuratora Generalnego

Robert Hernand
Zastępca Prokuratora Generalnego